

ЕВОЛЮЦІЯ ПОЛІТИКИ КНР ЩОДО КОРЕЇ

КИТАЙ внаслідок свого географічного положення завжди мав особливі історичні зв'язки з Кореєю.

Вплив китайської політики на проблему об'єднання Кореї величезний. Ще у 1970-х роках південнокорейський учений Кім Джон Єб писав: "Такі фундаментальні та близькі відносини між Кореєю та комуністичним Китаєм стали настільки серйозними із зростанням їхньої сили, що без врахування цих відносин цілковито неможливо думати про проблему об'єднання Кореї" [Kim Jun Yop 1970–1971, 11].

Підкреслюючи значущість Кореї для Китаю, американський учений Д. Барнетт писав у своїй праці "Китай та великі держави у Східній Азії", що "Пекін розглядає Корею як незалежну, але ще роз'єдану державу, яка має особливі історичні та стратегічні зв'язки з Китаєм. Сьогодні пекінські лідери вбачають у Кореї арену, де змагання великих держав може викликати конфлікти, небезпечні для Китаю... Історія переконує китайських лідерів, що необхідно зберегти Північну Корею як буфер та перешкоджати встановленню над нею будь-якого контролю, ворожого Китаю" [Пахомов, Крымский, Павленко 2003, 141–142].

Офіційно проголошена зовнішня політика Китаю базується на принципах невтручання у внутрішні справи інших держав, підтримці миру та політики дозованого прагматизму. Таку політику проводить Китай і стосовно корейської проблеми. Це багато в чому пов'язано з відповідними змінами у зовнішньополітичній орієнтації, і зокрема у зв'язку зі зближенням з капіталістичними державами.

До 1970-х років Китай прагнув закріпити раніше досягнуте зближення з КНДР та ще більше відірвати КНДР від соціалістичних країн, у тому числі й від СРСР, розглядаючи КНДР як свого єдиного вірного союзника в Азії, а тому керівники КНР всіляко підтримували ідеологію культу особи і націоналістичні амбіції в Північній Кореї. Наприкінці 1970-х років Пекін почав проводити дещо іншу політику – дотримування антиамериканської та антияпонської

політики. Китай уже не підштовхував Пхеньян до прямого воєнного конфлікту з Південною Кореєю та схиляв Кім Ир Сена до гнучкішої лінії, розрахованої на багатовступінчастий підхід у вирішенні проблеми об'єднання країни.

Разом з тим змінювався курс Пекіна і щодо Південної Кореї. Пекін дедалі більше схилявся до контактів та економічного співробітництва з Республікою Корея.

Однак при цьому Китай, на думку багатьох політологів, прагнув зберегти й посилити свій вплив у Північній Кореї та доминувати на Корейському півострові, не допускаючи іншого переважаючого впливу.

Доналд Загорія у своїй книзі «Тристоронні відносини: Китай – Радянський Союз – Північна Корея» писав, що Корея завжди була і є для Китаю "губами, які захищають рот" і китайці бояться завоювання Кореї більше, ніж захоплення будь-якої прибережної провінції самого Китаю.

Наприкінці 1970-х років КНР проводив політику уникнення будь-яких ускладнень на Корейському півострові та конфронтації з приводу цього із США та Японією. Розбіжності з КНДР у зв'язку з цим викликали певне заморожування в їхніх відносинах.

Прагматизм Китаю у зовнішній політиці і послаблення ідеологічної непримиримості, засудження культу Мао Цзедуна, неповне виконання Китаєм своїх зобов'язань щодо економічної допомоги Північній Кореї – все це викликало спротив з боку КНДР.

Таким чином, курс Китаю стосовно корейської проблеми диктувався зростаючим прагненням зберегти статус-кво та обмежити можливості порушення безпеки з боку КНДР.

Цілком очевидно, що сильна політична підтримка Пекіна Північній Кореї ускладнює проблему забезпечення стабільності на півострові, але, безсумнівно, Китай виступає проти дій, що можуть викликати воєнний конфлікт, який би зіштовхнув його із США.

Усі учасники вирішення корейської проблеми, в тому числі КНР, розуміють,

що у разі конфлікту основа зближення і миру буде зруйнована. Тому ще раз слід підкреслити, що головне для Китаю зараз – безпека і збереження свого контролю та впливу на Півночі.

Зважаючи на такий стратегічний інтерес на Корейському півострові, зовнішня політика Китаю стосовно корейської проблеми на найближчий період полягатиме в такому:

1. Китай виступає проти нової війни та військових зіткнень у Кореї, тому всіляко сприятиме збереженню миру та стабільності на Корейському півострові.

2. Китай всіляко перешкоджатиме раптовому падінню диктаторського режиму Північної Кореї та підтримуватиме тісні зв'язки з Північною Кореєю.

3. Китай продовжуватиме нарощення економічного та культурного співробітництва з Республікою Корея.

4. Китай підтримуватиме добрі стосунки із сусідніми державами.

5. Китай сприятиме тому, аби американські війська перебували в Республіці Корея, щоб не дати Японії стати могутньою військовою державою. Але разом з тим він побоюється виведення американських військ на 1,400 км до корейсько-китайського кордону в контексті невирішеності тайванської проблеми.

Отже, враховуючи прагматизм і як наслідок подвійну поведінку у зовнішній політиці, можна зробити висновок: найголовніше для Китаю – це збереження стабільного миру на Корейському півострові і тактика поділу політики й економіки стосовно Корейського півострова. Це означає, що він, як і раніше, буде політично підтримувати Північну Корею, а економічно співробітничатиме з Південною Кореєю.

Однак, на думку південнокорейського вченого Ан Бьон Джуна, незважаючи на певні економічні та культурні контакти з Південною Кореєю, Китай прихильніше ставиться до зовнішньої політики КНДР.

Разом з тим слід підкреслити, що не все так гладко у відносинах між Китаєм та КНДР. Північнокорейські лідери розчаровані китайською внутрішньою та зо-

внішньою політикою. Новий дозований прагматизм у китайських економічних програмах, звернення за сприянням до розвиненого індустріального світу, послаблення ідеологічної діяльності – все це суперечить внутрішній та зовнішній політиці лідерів Північної Кореї. Не може не турбувати Північну Корею і зростаюче зближення Китаю із США та Японією у вирішенні стратегічних питань. Крім того, Пхеньян незадоволений скороченням економічної допомоги з Китаю.

Але, незважаючи на охолодження у відносинах між Китаєм та Північною Кореєю, якщо настане критична ситуація, то він завжди надасть допомогу Північній Кореї.

Події 11 вересня 2001 року дали США та Китаю перспективу нового співробітництва [Bradly 1995/96, 81–97]. Передусім адміністрація Буша перемістила центр зовнішньополітичної стратегії на «священну війну» з неокресленими терористичними організаціями і як внаслідок звернулася до Китаю, в середньотерміновому та довгостроковому плані визначеному як умовний ворог. США вимагали від нього спільних дій у зборі інформації стосовно тероризму та перекритті фінансових потоків терористичним організаціям, а Китай, хоча і з деякими застереженнями, в принципі визнав необхідність війни проти тероризму, розпочатої США. Китай йшов на компроміс із США, щоб заручитися толерантністю щодо власної політики стосовно гноблення національної меншини в Тибеті, Сінцзяні. Внаслідок цього відносини обмеженого співробітництва були відновлені. Адміністрація Буша була змушена максимально скористатися можливістю економічного співробітництва з урахуванням росту торгового обороту, поглиблення економічної взаємозалежності. Слід сказати, що адміністрація Буша застосовує до Китаю стратегію подвійних стандартів: у галузі економіки та боротьби з тероризмом іде на співробітництво, але у сфері прав людини тисне шляхом розгортання системи протиракетної оборони. Така стратегія спрямована на стримування або контроль над швидким зростанням Китаю як сильної держави [Scarlapino, Lee Chong-Sik 1972, 23–29].

Китайське керівництво прекрасно розуміє: обговорювання незрозумілого поняття про так звані «країни-ізгої» є для США

лише ширмою, насправді США прагнуть завчасно подавляти зростання Китаю як наддержави через систему протиракетної оборони, як свого часу прагнули знесилити СРСР гонкою озброєнь. На сьогодні Китай не має стратегічної сили протистояти плану США. Отже, він не може бути занепокоєний з приводу можливих наслідків: або реалізація плану США приведе Китай до стратегічної нежиттєздатності, або існуюча ударна, наступальна сила Китаю в кількості 300 ракет, направлених на Тайвань, стане недієздатною, якщо Тайвань приєднається до плану США щодо протиракетної оборони. КНР виступає проти реалізації цього плану, стверджуючи, що він загрожує стратегічній збалансованості та стабільності сучасного світу і зумовлює лише новий виток гонки озброєнь. Якщо США будуть сприяти військовому зростанню Японії та втягнуть Тайвань у театр воєнних дій протиракетної оборони, то це стане прямою загрозою державним інтересам та стратегічному іміджу Китаю. Це також є ланкою копійки роботи США щодо стратегічного оточення Китаю. Але Китай не висуває цей план як одну з необхідних умов розвитку відносин.

Відносини співробітництва розвиваються завдяки прагматичній дипломатії вищого керівництва обох країн, але і в майбутньому розмови між ними залишаться актуальними через зміцнення військової могутності Китаю, яка відповідає силі держави, через пасивний торговий баланс між Америкою та Китаєм, через прагнення Китаю приєднати до себе Тайвань, з яким США має особливі стосунки тощо.

Лейтмотив політики Китаю стосовно Корейського півострова коротко можна охарактеризувати як збереження миру та безпеки, посилення впливу на півострові. Китай і в майбутньому надасть хоча б мінімум допомоги, аби Північна Корея не розпалася. З одного боку, він буде запевнювати Північну Корею у необхідності політики відкритих дверей, а з другого боку, прагнутиме до відновлення традиційних дружніх відносин, з тим щоб поширити свій вплив на Північну Корею.

По-перше, для Китаю розпад соціалістичної ладу в Північній Кореї небажаний. По-друге, він готовий відмовлятися від попередньої політики ізоляції та йти по шляху відкритості та змін. По-третє, Китай

бажає повернутися до традиційно дружніх стосунків. Він надає Кореї допомогу стратегічними матеріалами, яка для Півночі є свого роду джерелом виживання, сепаратно, через міжнародні механізми. В останній час щорічна продовольча допомога складає більше 500 тисяч тонн, що є вирішальним внеском у подолання труднощів із продовольством. Китай також надає підтримку в розв'язанні енергетичної кризи, забезпечуючи Північ достатніми обсягами нафти. Для Китаю Північна Корея є тягарем, однак він і надалі допомагатиме їй стратегічними матеріалами, аби зберегти свій вплив.

З другого боку, КНР виступає проти розробки зброї масового знищення в Північній Кореї, оскільки ядерна або ракетна зброя Північної Кореї становить загрозу для самого Китаю. Крім того, вона може не тільки спровокувати військову гонку Японії, Республіки Корея, Тайваню, а й стати добрим приводом США для розгортання системи протиракетної оборони та посилення союзницьких відносин з Японією та Республікою Корея. Але Китай виявляє пасивну позицію у стримуванні планів Північної Кореї. Він прямо та опосередковано переконував Північну Корею в необхідності відкритої економічної політики, оскільки сам зацікавлений у подоланні економічних труднощів та стабілізації соціалістичного ладу Півночі шляхом економічних реформ. Китай підтримував заходи щодо поліпшення відносин між Півднем та Північчю, оскільки нестабільність обстановки на півострові може негативно вплинути на його власний економічний розвиток та безпеку, а також на посилення впливу США по всій ПСА. Крім того, Китай підтримує курс поліпшення відносин між Північчю, Японією та США, сподіваючись на мирне вирішення ядерної проблеми Півночі, оскільки все це може сприяти подоланню економічних труднощів та просуванню процесу реформ у Північній Кореї. КНР обстоює принцип невтручання у внутрішні справи як ключове поняття нової міжнародної політики та економічного порядку, тим самим протиставляючи свою позицію новій стратегії НАТО від квітня 1999 року та політиці США, яка тисне на Китай. У цьому плані він обережно ставиться до вирішення внутрішньої проблеми Півночі.

КНР на сьогодні є найбільшою країною у плані залучення капіталу. Крім того, щорічно отримується великий капітал від торгівлі із США. У зв'язку з цим Китаю небажано, щоб США тиснули на нього у питаннях ядерної проблеми Півночі та можливості ядерних розробок на Тайвані. Тому він прагне спонукати Північ до переговорів. Крім того, якщо Північна Корея провокуватиме воєнні дії з боку США, то це може призвести до зміни влади або розпаду системи Півночі. З огляду на це, як запобіжний захід, необхідно посадити Північ за стіл переговорів.

Нове покоління керівництва на чолі з Хужинтао породжує нові віяння і в китайській дипломатії. На перший план воно висуває роботу щодо створення сприятливої міжнародної обстановки для економічного розвитку, тому бере активну участь у міжнародній боротьбі проти тероризму, серйозно ставиться до стратегії багатоплярності, позитивно сприймає ідею багатосторонньої безпеки тощо. Все це спрямовано на збереження та розвиток стабільних відносин із США. У зв'язку з цим Китай може відмовитися від так званих особливих стосунків з Північною Кореєю та запропонувати їй принцип взаємності. Тому при негативній позиції Півночі щодо політики реформ та відкритості можливі ідеологічні суперечності між ними.

Доки Китай перебуває на стадії становлення як наддержави, він не йтиме на пряме протистояння із США. Крім того, у них багато спільного у розумінні найважливішого стратегічного питання стосовно Корейського півострова, зокрема щодо запобігання війні, стосовно денуклеризації Корейського півострова.

Враховуючи той факт, що в історії не було випадку мирного переходу влади між головними країнами, а швидкість накопичення державної могутності Китаю вражає, то стабільність, яка базується на китайсько-американських відносинах, не додає оптимізму. В ідеальному плані Китай хотів би, щоб у майбутньому США залишили цей регіон. Наступним кроком стало б укладення антияпонського союзу з північною та півднем Кореї, використовуючи такий фактор, як корейський націоналізм. Кінцевим кроком стала б практична нейтралізація Корейського півострова на

зразок Фінляндії. Така стратегія докорінно відрізняється від американської, яка передбачає "втручання та розширення". При концентрації дипломатичних і військових сил у вирішенні стратегічних завдань Китаю та США (Китай – за прокитайський півострів, США – за «приручення» Китаю міжнародною спільнотою) стратегічна цінність Кореї як «двох» може на порядок зрости. Однак найчастіше наддержави, нехтуючи інтересами малих держав, знаходять прийнятні для себе компроміси. Тому уряд Республіки Корея вже сьогодні уважно стежить за обставинами, які складаються навколо неї.

Не можна сказати, що роль Пекіна є незначною, оскільки Китай – це єдина сторона, здатна залучити лідера Північної Кореї до суттєвого діалогу. Однак ефективну роль Китай може відіграти тільки тоді, коли його зусилля підтримають США. Така підтримка має бути у вигляді політичної позиції, яка ясно дає зрозуміти готовність Вашингтона мирно співіснувати з Північною Кореєю та продовжити вживати відповідні заходи, якщо Північна Корея погодиться полишити свої ядерні амбіції. Такий підхід був би ефективнішим, якщо б це було виділено в "особистому зверненні" президента Буша до лідера Пхеньяна за посередництвом Пекіна. Після «увертюри» Північна Корея могла б повернутися до шестисторонніх переговорів, не відчуваючи дипломатичного сорому перед США.

Таким чином, проблема включає в себе питання, зокрема, як США будуть схильні прийняти таку політичну зміну. США вже заявили, що не підуть на поступки, щоб повернути Пхеньян у процес переговорів, і застосують свій вплив, аби інші країни вчинили так само. Буде важко переконати США у необхідності бути більш піддатливими. Доки Вашингтон тримається своєї безкомпромісної політики, шанси на повернення Пхеньяна у процес переговорів залишатимуться малоімовірними, і навіть якщо переговори будуть відновлені, навряд чи можна очікувати плідного результату. Отже, Вашингтону доведеться пристосуватися до політики Північної Кореї, і уряд Південної Кореї має бути відповідальним за це завдання. У цьому випадку адміністрація Ро Му Хьона буде змушена докласти більших зусиль, щоб

переконати США, ніж Північну Корею, оскільки криза Корейського півострова була викликана, з одного боку, наполегливістю Пхеньяна у проведенні своєї ядерної програми, а з другого – Вашингтоном,

який обстоює безкомпромісну політику. Таким чином, здається, що ця ситуація не може бути вирішена під тиском лише однієї зі сторін.

ЛІТЕРАТУРА

Пахомов Ю.Н., Крымский С.Б., Павленко Ю.Б. **Цивилизационные модели современности и их исторические корни.** Київ, 2003.

Bradly B. Eurasia letter: a misguided Russian policy // **Foreign policy**, 1995/96, № 101.

Kim Jun Yop. The signification and problems of Korean unification // **Korean Quaterly**, 1970–1971, №4.

Scarlapino R., Lee Chong-Sik. **Communism in Korea.** Berkeley, 1972.